

หัวข้อ: แต่เหนือทุกภัยและเลือดทุกหยด: ผลสำเร็จจากการเคลื่อนไหวช่วงปี 2516-2519

เผยแพร่ผ่านเพจเฟซบุ๊ก วันที่ 6 ตุลาคม

วันที่: 5 ตุลาคม 2564 เวลา 18:30 น.

< Link: <https://www.facebook.com/1204453389613480/posts/4604575956267856/?d=n>>

ความยุติธรรมแผ่ซ่านไปทุกแห่งหน สะสมและชุกช่อนมากกว่าทศวรรษจนประชาชนทนไม่ไหว เหตุการณ์ 14 ตุลาฯ เป็นเหมือนเครื่องยืนยันว่าหากเราไม่ยอมจำนน ชัยชนะก็เชื่อว่าจะไกลเกินเอื้อม และคงเป็นเฉกเช่นเดียวกับความไม่เป็นธรรมในประเด็นอื่น ๆ

ประชาชนคนทั่วไป กรรมกร ชาวนา และนักเรียนนักศึกษาจึงลุกขึ้นมาเคลื่อนไหว จากที่ไม่เคยส่งเสียงก็ได้ส่ง จากที่ส่งอยู่แล้วก็พร้อมที่จะประสานกันให้ดังขึ้นไปอีก ทั้งหมดนี้ทำอยู่บนพื้นฐานสำคัญคือเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรม ในแบบที่มนุษยสมควรจะได้รับ

เมื่อมวลชนไม่ลดละความพยายาม ความทุกข์ยากของปวงประชาที่เริ่มได้รับการเหลียวแลและตอบสนอง มากบ้าง น้อยบ้างปะปนกันไป และหลาย ๆ ครั้งก็มีราคาที่ต้องจ่าย

#5ตุลาตะวันออกจะมาเมื่อฟ้าสว่าง ชวนทบทวนว่าตลอด 3 ปีที่ต่อสู้ ความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมมีอะไรบ้าง บางสิ่งเกิดขึ้นและสิ้นสุดลง บางสิ่งยังคงนำไปใช้อยู่ บางเรื่องถึงเวลาทบทวนปรับปรุงให้เข้ากับยุคสมัย

ขอขอบคุณทุกความพยายาม ขอสดุดีทุกความขบถต่ออำนาจและการปฏิเสธค่านิยมอันไร้เหตุผล ที่เป็นหัวใจให้สังคมมองเห็นคนเป็นคนเท่ากัน

แม้จวบจนถึงวินาทีนี้จะมีอีกหลายสิ่งที่ยังคงต้องสู้กันต่อก็ตาม

พ.ร.บ.แรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518

#ความผิดปกติที่เกือบเป็นปกติ

ค่าแรงต่ำเตี้ยเรี่ยดิน ทำงานติดต่อกันก็ชั่วโมงตามแต่ใจนายจ้างโดยไร้ซึ่งมาตรฐานวันหยุด วันลา และเวลาพัก เป็นเรื่องผิดปกติที่เกือบกลายเป็นเรื่องปกติในช่วงต้นศตวรรษ 2500 เพราะเป็นกันแบบนี้แทบทุกหนแห่ง

การถูกกดขี่ของแรงงานไม่ได้หมายความว่านายจ้างโรงงานใดโรงงานหนึ่งไม่เหลียวแลลูกจ้างเท่านั้น แต่ต้นตอของเรื่องนี้สาวกลับไปได้ถึงนโยบายของรัฐด้วย

จุดเริ่มต้นของเรื่องนี้ย้อนไปตั้งแต่สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรีที่เริ่มมีนโยบายส่งเสริมให้ต่างชาติลงทุนในประเทศไทย การประกอบกิจการลงทุนต่ำเป็นแรงดึงดูดทุนข้ามชาติได้เป็นอย่างดี และหนึ่งในวิธีที่ทำให้ต้นทุนต่ำได้ก็คือการผลักราคาให้แรงงานทำงานหนักเกินควร แลกกับค่าตอบแทนที่ห่างไกลจากความสมเหตุสมผล

กตข้ำ ๆ ยังไม่พอ รัฐบาลเห็นว่าต้องป้องกันการลุกขึ้นสู้ด้วย จอมพลสฤษดิ์จึงออกประกาศคณะปฏิวัติที่เบรกการบังคับใช้กฎหมายที่ทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิแรงงานอย่างกฎหมายแรงงานสัมพันธ์ที่มีตั้งแต่ปี 2499 ด้วย

#ประชาชนต้องลุกขึ้นสู้

แม้มีข้อห้าม แต่การต่อต้านการกดขี่พร้อมปะทุเสมอ กรรมกรเริ่มนัดหยุดงานกันตั้งแต่วานปี 2508 และรวมตัวมากขึ้นเรื่อย ๆ และแล้วพลังของมวลชนก็ยากจะทัดทาน จนในปี 2515 รัฐบาลต้องเริ่มขยับ โดยได้ตั้งคณะกรรมการพิจารณากำหนดค่าแรงขั้นต่ำ และออกประกาศให้ค่าแรงขั้นต่ำเท่ากับ 12 บาทต่อวันในเดือนกุมภาพันธ์ 2516

ถึงอย่างนั้นเรื่องก็ยังไม่จบ ต่อให้กำหนดค่าแรงขั้นต่ำที่เอาเข้าจริง ๆ ก็เข้าข่ายต่ำมากเมื่อเทียบกับค่าครองชีพ แต่นายจ้างหลายรายก็หาได้ใส่ใจไม่

เมื่อระบอบเผด็จการสิ้นสະเทือนจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 กระแสนัดหยุดงานเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมจึงเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ นับแต่เหตุการณ์นั้นจนถึงปลายเดือนพฤศจิกายนมีการหยุดงานราว 180 ครั้ง และเพิ่มขึ้นอีกเป็น 300 ครั้งในเดือนถัดมา โดยปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด

ในเวลาต่อ ๆ มาการประท้วงผ่านการหยุดงานไม่เพียงขยายวงกว้างในเชิงพื้นที่ แต่ยังเกิดขึ้นในหลากหลายประเภทกิจการ ตั้งแต่โรงงานทอผ้า โรงแรม ยันกิจการสาธารณูปโภคของรัฐ อีกทั้งยังนำมาสู่การก่อตั้งองค์กรกรรมกรในรูปแบบสหภาพซึ่งทำให้การเคลื่อนไหวเป็นระบบและทรงพลังมากยิ่งขึ้น

จนในที่สุดรัฐบาลก็รับปากที่จะพิจารณาข้อเรียกร้องของกรรมกร ซึ่งประกอบไปด้วยค่าชดเชยเมื่อออกจากงาน และการปรับค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำนำมาสู่การประกาศประกันค่าแรงขั้นต่ำวันละ 20 บาทในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑลในเดือนตุลาคม 2517 รวมถึงการประกาศใช้พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้อยู่จนถึงปัจจุบัน

พ.ร.บ.นี้ว่าด้วยการประกันสิทธิเสรีภาพในการรวมตัวเป็นสหภาพ เพื่อเจรจาต่อรองกับนายจ้าง ทำให้แรงงานสามารถมีปากเสียงกับนายจ้าง และเรียกร้องให้เกิดการปรับสภาพการจ้างงานที่เป็นธรรมได้

#พรบแรงงานสัมพันธ์ที่ต้องไปต่อ

ทุกวันนี้ประเทศไทยยังคงต้องการการลงทุนจากต่างชาติ โดยใช้เรื่องแรงงานราคาถูกเป็นหนึ่งในแรงจูงใจสำคัญอยู่ ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่ากลุ่มหลักของแรงงานราคาถูกที่ว่าคือแรงงานข้ามชาติ

ความจำเป็นของแรงงานข้ามชาติถูกสะท้อนให้เห็นผ่านรายงานหลายฉบับ เช่น รายงานของธนาคารโลกปี 2559 ที่ระบุว่าประเทศไทยพึ่งพิงแรงงานข้ามชาติถึงร้อยละ 10 ของกำลังแรงงานทั้งหมด และองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ได้ประมาณการว่าแรงงานข้ามชาติมีส่วนขับเคลื่อนเศรษฐกิจถึงร้อยละ 4.3-6.6 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศปี 2560 เป็นต้น

ตัดภาพมาที่ข้อกฎหมาย พ.ร.บ.แรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 ว่าด้วยคุณสมบัติของกรรมการสหภาพแรงงานมีข้อกำหนดไว้ว่า ต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทยเท่านั้น

ระยะเวลา 40 กว่าปีที่ผ่านมา พ.ร.บ.นี้นำพาความก้าวหน้าที่จับต้องได้มาสู่แรงงานไทยทุกผู้ทุกคน ในขณะเดียวกัน ข้อมูลที่เป็นปัจจุบันก็เป็นประจักษ์พยานว่าถึงเวลาแล้วที่ต้องแก้ไขเพิ่มเติม พ.ร.บ.นี้ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เป็นจริง

ตลอดหลายปีที่ผ่านมา เครือข่ายและองค์กรแรงงานไทยจึงพยายามผลักดันให้รัฐบาลรับรองสิทธิตามอนุสัญญา ILO ฉบับที่ 87 และ 98 ว่าด้วยสิทธิการรวมตัวและการเจรจาต่อรองโดยไม่มีการแบ่งแยกหรือเลือกปฏิบัติ ซึ่งในที่นี้รวมถึงการรวมกลุ่มเป็นสหภาพของแรงงานข้ามชาติในไทยด้วย แม้จะยังไม่สำเร็จก็ตาม

พ.ร.บ.ควบคุมการเช่านา พ.ศ. 2517

#ทำเท่าไรไม่เคยได้เท่านั้น

หากทำนา 50 ไร่ ชาวนาจะมีเก็บมากที่สุด 25 ไร่ หรือในจังหวะที่เลวร้ายกว่านั้น ชาวนาอาจแทบไม่เหลืออะไรเลย นี่คือสภาพความเป็นอยู่ของชาวนาก่อนที่ พ.ร.บ.ควบคุมการเช่านาจะบังคับใช้อย่างทั่วถึง

ที่เป็นแบบนี้ก็เพราะการครอบครองที่ทำกินไม่เคยยุติธรรม แถมยังมีกฎที่แสนกดขี่ให้การลืมหืมตาอ้าปากเป็นเรื่องเป็นไปไม่ได้ ประเด็นนี้เห็นได้ชัดในภาคเหนือที่ที่ดินส่วนใหญ่อยู่ในมือทายาทเจ้าเมืองหรือผู้มีศักดินาไม่กี่ราย ชาวนาจึงต้องจำใจเป็นผู้เช่าภายใต้เงื่อนไขที่ต้องลงต้นทุนทั้งแรงเองทั้งหมดจนจบกระบวนการ ตั้งแต่ไถ หว่าน ดย หลั้ว ใส่ปุ๋ย ไปจนถึงเก็บเกี่ยว แถมยังพ่วงกฎเหล็กว่าเมื่อผลผลิตออกมาแล้วต้องยกให้เจ้าของที่ครึ่งหนึ่ง

หนักไปกว่านั้น “ภาณุพงศ์ ไชยวรรณ” (ชื่อเดิม อนุสรณ์ ไชยวรรณ) อดีตนักศึกษาวิทยาลัยครูภาคเหนือที่เป็นทั้งนักเคลื่อนไหวและลูกชาวนา เล่าว่า หากจังหวะไม่ดี เจอพายุ ข้าวเสียหาย เจ้าของที่ก็ไม่ได้เห็นอกเห็นใจหรือพยายามทำความเข้าใจชาวนาแต่อย่างใด ชาวนาต้องทบทวนส่วนที่ควรจะต้องแบ่งให้เจ้าของที่รอบนี้ไปกับผลผลิตจากนาครั้งหน้า เท่ากับว่านาครั้งหน้าชาวนาต้องยกผลผลิตร้อยละร้อยให้กับเจ้าของที่เลยทีเดียว

#พรบควบคุมการเช่านาแบบไม่ทั่วถึง

ที่จริงแล้ว พ.ร.บ.ควบคุมการเช่านามีมาตั้งแต่ก่อนปี 2500 แต่เพราะนาในแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันมากและบริบทความเป็นจริงของบางพื้นที่ไม่ได้สอดคล้องกับที่ระบุในกฎหมาย พ.ร.บ.นี้จึงถูกละเลยไป

อย่างไรก็ตาม ชวนาแถบภาคกลางเคลื่อนไหวเรื่องนี้มาก่อนและมีการบังคับใช้ พ.ร.บ.นี้ในปี 2517 โดยมีสาระสำคัญว่า ผู้เช่านาจะได้รับการคุ้มครองระดับหนึ่ง คือ ส่วนแบ่งที่เจ้าของที่จะได้รับ คิดเป็น 1 ใน 3 เท่านั้น ทั้งนี้ ต้องหักต้นทุนแล้วด้วย และให้มีคณะกรรมการกำกับการเช่านาเพื่อกำกับการเก็บค่าเช่านาด้วย

#จากกลางสู่เหนือ

พวกฝั่งชานาภาคเหนือไม่เคยได้ยินเกี่ยวกับ พ.ร.บ.นี้มาก่อน กระทั่งนักศึกษาเริ่มทำงานร่วมกับชานามากขึ้นเรื่อย ๆ นักศึกษาจึงเล่าสู่ชานาฝั่งเรื่อง พ.ร.บ.ควบคุมการเช่านาที่มีใช้อยู่ที่ภาคกลาง จากที่แต่ก่อนชานาสู้ไปแพ้ไป การได้รับรู้เกี่ยวกับ พ.ร.บ.นี้เหมือนกับแสงสว่างที่ปลายอุโมงค์เริ่มปรากฏให้เห็น

ชานารู้ทั้งรู้ว่าการจะเรียกร้องคนเดียวไม่ต่างอะไรจากเอาไม้ซีกไปงัดไม้ซุง จึงเกิดการขยายตัวรวมกลุ่มกันอย่างรวดเร็ว “มนัส จินตนะติลกุล” อดีตผู้ประสานงานชานาภาคเหนือเล่าว่า ภูมิประเทศของภาคเหนือเอื้อให้เกิดปรากฏการณ์ไฟลามทุ่ง ด้วยเพราะที่ราบลุ่มแม่น้ำมีจำกัด ชานาจึงมักอาศัยอยู่ติด ๆ กัน อีกทั้งมีการโยกย้ายที่อยู่ที่ทำกินบ่อย ๆ การส่งต่อความคิดจากนาแปลงหนึ่งไปสู่อีกหลายสิบแปลงจึงไม่ใช่อุปสรรค นอกจากนี้ชานาหัวอกเดียวกันที่เจ็บปวดร่วมจากปัญหานี้มีอยู่มากจึงสนใจเป็นส่วนหนึ่งของการต่อสู้อย่างไม่ยากนัก จนหลายหมู่บ้านในภาคเหนือมีสหพันธ์ชาไร่ชานาเกิดขึ้นเต็มไปหมด

#คุมการเช่านาทั่วทิศ

ในที่สุด พ.ร.บ.ควบคุมการเช่านา พ.ศ. 2517 ก็ได้มีการนำไปใช้ครอบคลุมทุกทิศทั่วไทยในช่วงปี 2518 แต่เรื่องไม่ได้จบแค่นั้น เพราะนั่นเท่ากับว่าชานากำลังยื่นคนละฝั่งกับลูกหลานของอดีตผู้ครองนครเมืองเหนือ ปัญหาต่อเนื่องจึงเกิดขึ้น

กาญจนาพงศ์เล่าว่า เมื่อผู้ถือครองที่ดินรัฐสูญเสีย พวกเขาจึงร่วมกับกลไกอำนาจรัฐ และเริ่มมีการเช่าชานาเกิดขึ้น การประกาศใช้ พ.ร.บ.ควบคุมการเช่านาต้องแลกด้วยชีวิตของผู้นำชานาถึงอย่างน้อย 25 ศพ ยังไม่นับรวมว่าต้องเดินเรื่องกันต่อ เพราะเจ้าของที่ดินบางแห่งไม่ยอมปฏิบัติตามในทันที

ปัจจุบัน พ.ร.บ.ควบคุมการเช่านาถุกยกเล็ก โดยใช้ พ.ร.บ.การเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2524 และ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2559 แทน

รัฐธรรมนูญฉบับปี 2517

หากพูดถึงรัฐธรรมนูญที่ขึ้นชื่อว่าเป็นประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญฉบับปี 2517 มักติดโผเป็นหนึ่งในฉบับที่ผู้คนนึกถึง เพราะเป็นรัฐธรรมนูญที่ร่างขึ้นมาแทนฉบับปี 2515 ที่จัดทำโดยทหาร และเป็นช่วงที่การเคลื่อนไหวของภาคประชาชนแบ่งบาน

รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีอย่างน้อย 2 ประเด็นที่โดดเด่น

#เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่มีหมวดว่าด้วยการปกครองท้องถิ่น

โดยระบุให้การปกครองท้องถิ่นทุกระดับต้องมีสภาท้องถิ่น และหัวหน้าฝ่ายบริหารท้องถิ่นหรือคณะผู้บริหารท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน แต่ไม่ได้กำหนดว่าหัวหน้าฝ่ายบริหารท้องถิ่นหรือคณะผู้บริหารท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้งทางตรงเท่านั้น

#เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่กำหนดให้นายกรัฐมนตรีต้องมาจากการเลือกตั้ง

.
แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์ 6 ตุลาฯ ประเด็นนี้ก็กลืนหายไปกับความอึมครึม ส่งผลให้นายกรัฐมนตรีหลังจากนั้นที่มีขึ้น ภายใต้อำนาจรัฐธรรมนูญปี 2521 ไม่ได้มาจากประชาชนหรือการเลือกตั้ง แต่เป็น พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ ที่มาจากการสนับสนุนของกองทัพ วุฒิสภา และพรรคการเมืองจำนวนหนึ่ง

.
ทั้งนี้ ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญที่มีข้อกำหนดนี้ทั้งหมด 4 ฉบับ ได้แก่ ฉบับปี 2517, ฉบับปี 2534 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2535, ฉบับปี 2540 และฉบับปี 2550

.
#5ตุลาตะวันจะมาเมื่อฟ้าสาง